

HOP! POP UP

Kniha vytvorená technikou pop up budí dojem úplne obyčajnej knihy až do chvíle, kým ju neotvoríte. Vtedy sa objaví jej trojrozmerná podoba a zrazu máte v rukách priestorovú pohyblivú knihu alebo leporelo. Prvý zlatý vek pop up kníh začal priemyslovou revolúciou a skončil sa I. svetovou vojnou. Priemyslová revolúcia v Anglicku viedla k prechodu od remeselnej a manufaktúrnej práce k továrenskej výrobe a tá k vzniku voľného času strednej vrstvy, ktorá sa začala viac venovať svojim deťom. V roku 1870 bola tiež uzákonená povinná školská dochádzka, čím sa zvýšila gramotnosť spoločnosti. Považovalo sa za správne, aby sa deti učili z kníh, ktorých texty boli doplnené ilustráciami. Tak sa zrodila zlatá éra literatúry pre deti. Odvtedy sa pop up prvky v hojnej miere využívali najmä ako ilustrácie detských kníh. Druhý zlatý vek sa začal roku 1929 v USA, keď sa v období hospodárskej krízy snažili vydavatelia oživiť trh s detskou literatúrou a vo Veľkej Británii začali vychádzať knihy s pohyblivými ilustráciami nazvanými living models. O znovuzrodenie pop up kníh sa v 60. rokoch dvadsiateho storočia zaslúžil Waldo Hunt, prezident Graphic International v Los Angeles. Vytvoril časopis a pop up prílohami, vydával a predával pop up knihy a tento vývoj viedol k ich moderným podobám, aké poznáme dnes.

Aktuálna výstava **HOP! POP UP** inštalovaná v Malej galérii (odteraz galérii Dušana Rolla) je koncipovaná tak, aby zaujala nielen deti ale aj ich dospelých sprievodcov. Autorky zvolili menej známu povesť o Dunajskom kráľovi, pretože hľadali dej situovaný v Bratislave, viažuci sa špeciálne k rieke Dunaj. Osvedčenú schému - v prvej miestnosti prerozprávaný dej, v druhej miestnosti postupne rozmiestnené prvky vytvárajúce dej, určené predovšetkým na interakciu, zopakovali aj v tomto prípade. Charakteristickou črtou je použitie 3D pop up prvkov predstavujúcich a posúvajúcich dejovú líniu povesti. V druhej miestnosti deti nájdu samotného Rybieho kráľa v nadživotnej veľkosti, krajinu pop up prvkov i priestor pre pohyb a zábavu. Postavy z deja sprevádzajú návštevníkov výstavy tak, že otvaraním jednotlivých „knižiek“, hľadaním a nachádzaním odpovedí sa deti prejdú celou výstavou až k zápletke a dejovému vyvrcholeniu. K výstave sú pripravené pracovné listy a tí, ktorí radšej tvoria doma majú k dispozícii QR kódy na stiahnutie si týchto materiálov. Cieľom výstavy, ladenej v snových zimných farebných poltónoch, je oboznámiť návštevníkov s očarujúcou technikou pop up kníh a poskytnúť možnosť vyskúšať si, aspoň v jednoduchej podobe, ako sa niektoré prvky vyrábajú.

Základné konštrukčné princípy niektorých pop up prvkov:

wheel - ilustrovaný papierový disk vložený medzi dve strany papiera. Vyseknuté otvory v hornej/dolnej/pravej/ľavej časti strane umožňujú prezeranie obrázkov, ktoré sú vytlačené po obvode papierového otáčavého disku.

harlequinade-turn up-flap book - je jeden z prvých typov zväčšenia formátu knihy za pomoci preloženia strany. Strana je zložená na štvrtiny, v hornej a dolnej časti každého záhybu sú výklopné záložky - klapky. Tieto sú ilustrované alebo potlačené textom. Po ich nadvihnutí sa ukáže skrytý obrázok. To umožňuje nielen zväčšenie formátu, ale aj zmenu ilustrácie a tým i príbehu.

peep show - tunel book - základným konštrukčným a nosným prvkom väzby sú harmonikové sklady, ktoré tvoria bočné steny knihy. Na tieto steny sú za sebou pripevnené rámčeky s ilustráciami, ktoré sa zároveň prekrývajú a tým vytvárajú dojem priestoru. Dôležitý je predný kryt, ktorý rámuje dej. Túto techniku často využívajú napríklad bábkové divadlá.

paper doll book - tieto knihy boli v dobe svojho vzniku veľmi obľúbené. Zvyčajne obsahovali postavičky dievčatka a chlapčeka spodobených v spodnej bielizni s kolekciou papierového oblečenia.

multiple layers - knihy sú skonštruované tak, aby sa po rozovretí do 90° uhla zobrazila trojrozmerná scéna, často presahujúca formát knihy.

spider web - medzi stránkami je umiestnená špirála, ktorá môže byť „zdvíhaná“ zo stránky, alebo vychádzať z jednej strany, pričom je upevnená na strane náprotivnej. Vzniká tak „had“ spájajúci dve stránky alebo pavučinový efekt na jednej strane do výšky.

RYBÍ KRÁĽ voľne podľa povesti Rybí kráľ z knihy Bratislavské povesti od M. Ďuričkovej

Raz, začiatkom zimy lovil starý rybár Janko na Dunaji, keď tu zrazu ulovil čudnú rybu, akú dosiaľ nevidel. Ryba prehovorila ľudským hlasom a poslala dunajským rybárom odkaz. Po celý rok môžu loviť ryby, iba na Štedrý deň nie. V ten čas sa Dunaj na druhý bok obracia a vtedy je loviť neprístojné. Janko odkaz odovzdal, ale rybári, najmä tí mladí, sa mu smiali a na posmech ho obracali. Vyšli na Štedrý deň na riekku a, nikdy sa nevrátili. Len po čase voda vydala ich mŕtve telá. Potom rybári uverili a vianočný zákaz lovu rýb dodržiavali. Raz okolo sviatkov prišla do Bratislavy cisárovná Mária Terézia a na štedrovečerný stôl si rozkázala poriadnu dunajskú rybu. Keď jej povedali, že zákon rybieho kráľa zakazuje loviť na Štedrý deň, rozhorčila sa, že čo jej má čo rozkazovať nejaký kráľ rýb z rieky, keď ona je mu nadradená ako cisárovná celej ríše, teda ja Dunaja. Tak vyšli rybári na lov a zle pochodili. Spočiatku sa zdalo, že bude lov priaznivý, rybami sa voda len tak hmýrila a od ich dychu stúpala para, ako keby sa Dunaj varil. Člno boli raz dva plné. V tom sa vynorila nevídaná ryba, máchala chvostom a dvíhala obrovské vlny ako domy. Rybári aj s rybami putovali na dno. Zachránil sa len starý Janko, ktorého vlna vyhodila na breh. Smutne kráčať až tu zbadal, že sa mu čosi za košeľou metá. Siahol si do záhrenia a vybral krásneho jesetera, ktorý sa mu za košeľou zachytil. Odniesol rybu cisárovnej, aby mala aspoň nejakú na sviatočnom stole, keď po nej tak veľmi túžila. Ale Márii Terézii jeseter nechutil, hoci je to najvzácnejšia dunajská ryba. Trápila sa, že svojou povýšenosťou spôsobila veľké nešťastie. Jednotaj sa jej pred očami vynáralo, aké smutné Vianoce majú rodiny bratislavských rybárov. A aby sa už v budúcnosti nič také nestalo, vydala prísny zákaz, že na Štedrý deň sa nesmú loviť v Dunaji ryby.

námet, scenár, dramaturgia, výtvarno - priestorové riešenie: Ingrid Abrahamfyová

výtvarno - technické riešenie, grafické stvárnenie : Ladislava Repková